

спецпризначеннями ФСБ. Він на рік пережив Ахмата Кадирова, загиблого у 2004 році в результаті теракту через сім місяців після обрання президентом Чечні. Його син, Рамзан, став президентом Чечні в 2007 році.

Таким чином, цей конфлікт має антидемократичний, антинародний характер, є продовженням політики геноциду відносно чеченського народу. Відповідає інтересам певної групи фінансово-економічних та політичних діячів двох сторін. Тому війна в Чечні — війна не народу РФ, а російського політичного режиму, війна чекістів, які звикли придушувати інакомислення силовими методами, не бажаючи вести переговори мирним шляхом. З самого початку ця акція керівників країни була засуджена російським та світовим суспільством.

Конфлікт в Чечні лише за кілька років зазнав справжньої еволюції від національно-визвольної боротьби до релігійної війни. У свідомості поколінь чеченці були обраним народом, який не тільки боровся проти узурпатора за свою свободу і збереження ідентичності, але також за гідне місце для ісламу в їхній культурі та традиціях. Релігія, яка навіть під час першої чеченської війни мала досить обмежений вплив на мотивацію повстанців, під час другої війни і в ХХІ ст. стала грати вирішальну роль. Дві чеченські війни показали, наскільки важливою є для Росії підтримка міжнародного престижу після розпаду Радянського Союзу. Основним завданням РФ було зберегти зону впливу на пострадянському просторі. На практиці реальної політики значить зосередження на силових методах в реалізації національних інтересів, ігноруючи при цьому морально-етичні проблеми. Боротьба за Чечню — це змагання за сфери впливу, утримання яких є надзвичайно важливим для збереження великодержавних амбіцій Росії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гакаев Дж. Чеченский кризис: Истоки, итоги, перспективы: (Политический аспект). М., 1999.
2. Забытый геноцид (часть 1). - zvezda.ru/politics/2006/10/13/genocide_1.htm М. Канич. Журнал «Полярная Звезда». 13.10.2006.
3. Новітня історія Вітчизни. ХХ століття: Підручник. для студентів. вище. навчальний інструмент: У 2-х томах / За ред. А. Ф. Кисельов, Є. М. Щегін. - М.: Гуманіт. зд. Центр ВЛАДОС, 1999. - Вип. 2 - сторінка 404
4. Торукало В.П. Нация: история и современность. М., 1996. 320 с.

REFERENCES

1. Gakaev J. Chechen crisis: Sources, results, prospects: (Political aspect). M., 1999.
2. Forgotten genocide (part 1). - zvezda.ru/politics/2006/10/13/genocide_1.htm M. Kanich. The magazine "Polar Star". 10/13/2006.
3. New History of the World. XX table: Pidruchnik. for students. food. first tool: 2 volumes / Ed. A. F. Kiselov, Є. М. Shchegin. -M.: Humanity. health Center VLADOS, 1999. - VIP. 2 - side 404
4. Torukalo V.P. Nation: history and modernity. M., 1996.320 s.

УДК 323.281:94(477) «1937–1938»

Гордієнко Євген,
студент магістратури ННІ історії та філософії
СумДПУ імені А. С. Макаренка
Суми, Україна

ПОЛІТИЧНІ РЕПРЕСІЇ ПРОТИ ЕТНІЧНИХ НІМЦІВ НА УКРАЇНІ У 1937 – 1938 рр.

Стаття присвячена висвітленню політичних репресій 1937–1938 рр. по відношенню до етнічних німців України. Доведено, що політичні репресії проти етнічних німців носили злочинний характер, тому що у переважній більшості були сфабриковані органами державної безпеки СРСР.

Ключові слова: репресії, національні меншини, етнічні німці.

Гордиенко Е. Политические репрессии против этнических немцев на Украине в 1937 - 1938 гг. *Статья посвящена освещению политических репрессий 1937-1938 гг. По отношению к этническим немцам Украины. Доказано, что политические репрессии против этнических немцев носили преступный характер, так как в подавляющем большинстве были сфабрикованы органами государственной безопасности СССР.*

Ключевые слова: репрессии, национальные меньшинства, этнические немцы.

Gordienko E. Political repressions against ethnic Germans in Ukraine in 1937 – 1938. *The article is devoted to coverage of political repressions of 1937-1938. In relation to the ethnic Germans of Ukraine. It was proved that political repressions against ethnic Germans were criminal in nature, since the vast majority were fabricated by the state security organs of the USSR.*

Key words: repression, national minorities, ethnic Germans.

Проблема політичних репресій є актуальною в умовах сьогодення. У 1937 – 1938 рр проти багатонаціонального населення України були проведені масові політичні репресії. Вони безпосередньо торкнулися німецької меншини, представники якої проживали на території України. Підставою для проведення репресій був оперативний наказ наркома внутрішніх справ СРСР М.І. Єжова номер. 00447 «Про операцію з репресування колишніх куркулів, карних злочинців, та інших антирадянських елементів» від 30 липня 1937 р. У

цьому наказі акцентувалася увага на наступному: «Перед органами государственной безопасности стоит задача – самым беспощадным образом разгромить всю эту банду антисоветских элементов, защитить трудящийся советский народ от их контрреволюционных происков и, наконец, раз и навсегда покончить с их подлой подрывной работой против советского государства» [2, с.74].

Національна спрямованість політичних репресій регламентувалася відповідними оперативними наказами НКВС СРСР та директивними листами. Так звана « Німецька операція», обумовлена наказом НКВС СРСР № . 00439 від 25 липня 1937 року, згідно з яким органи державної безпеки повинні були репресувати німецьких підданих, тобто – іноземців. Фактично ж було заарештовано значну кількість німців, що були громадянами СРСР [4, с. 337].

Характеризуючи зміни у державній політиці щодо національних меншин, звернемо увагу на таке. Найбільше число постанов Політбюро, Оргбюро та Секретаріату ЦК КП(б)У, на підставі яких згорталася робота по забезпеченню запитів національних груп, припадає на 1933–1937 роки. За цей час, згідно з далеко не повними даними, було прийнято понад 30 «заборонних» постанов, що різко контрастує з попереднім періодом, де протягом 1929–1932 років їх було всього п'ять, а до 1928 року і взагалі не було.

Заслужує увагу і такий факт: якщо у «заборонних» постановах партійних органів, прийнятих у середині 1930-х років, ще подекуди робилися спроби обґрунтувати причини ліквідації національних адміністративно-територіальних одиниць, навчальних закладів, газет та журналів, то в наступні роки в більшості їх змінили дедалі різкіші за формою й абсурдніші за змістом огульні звинувачення німців, менонітів, поляків, греків, чехів, а також представників інших етнічних груп у «шкідницькій» та «контрреволюційній» діяльності.

У 1937 - 1938 роках, поряд з ліквідацією інститутів національно-культурного розвитку, продовжувалися арешти та заслання тих, хто проходив по сфальсифікованих справах «контрреволюційних» та «націоналістичних» організацій. Масового характеру набули депортації національних меншин з місць їх історичного проживання в Україні.

Як і в попередні роки, репресивні акції супроводжувалися інтенсивною пропагандистською кампанією. Радянсько-партійний актив, «пропагандисти» з НКВС з маніакальною наполегливістю намагалися сформувати образ «ворога». На мітингах та зібраннях, з трибун партійних форумів лунали заклики до розправи з німецькими та польськими «фашистами».

«На Україні ми, перед усім, зустрічаємося з німецьким фашизмом», – з повним знанням справи «констатував» В. Балицький на січневому (1937 року) Пленумі ЦК КП(б)У. На доказ своїх слів голова НКВС України інформував делегатів Пленуму: «Гітлер приділяє багато уваги Правобережжю, де розташовано 4 німецьких національних райони. Німецький фашизм прагне саме тут у нас в тилу створити свої опорні пункти. Шпигунсько-диверсійну роботу німці - фашисти проводять також у Донбасі та інших областях України»

Слід зазначити, що репресії проводилися не тільки проти пересічних німців, які представляли різні соціальні групи: селяни, робітники, представники державної влади та творчої інтелігенції. Фабрикувалися цілі справи. До таких сфабрикованих НКВС справ належали, зокрема, матеріали про Національний

Союз Німців на Україні. 16 березня 1937 року Наркомат юстиції УРСР надіслав секретареві ЦК КП(б)У С. Косіору, голові РНК УРСР П. Любченку та наркому юстиції СРСР В. Криленку спец. Інформацію такого змісту: « Спеціальна колегія Дніпропетровського облсуду 19 – 22 лютого 1937 року. Заслухала справу група учасників контрреволюційної організації « Національний Союз Німців на Україні», що організували свою діяльність у хортицькому німецькому педагогічному технікумі. Виявлено, що означена група очолювалася колишнім директором згаданого технікуму Біликом Мартином та колишнім директором машинобудівного технікуму Гоером». В «Спецінформації» стверджувалося, що перед «контрреволюціонерами» та «шпигунами» ставилося завдання проведення контрреволюційної, диверсійної, повстанської та антирадянської діяльності, а з початку війни між СРСР та Німеччиною – здійснення також й бактеріологічних методів війни в Україні. [1, с. 101].

Заявами про «шкідництво» сталінські поплічники намагалися нав'язати суспільній свідомості уявлення про те, що німці, поляки та представники інших етнічних груп – це потенційні зрадники, шпигуни, диверсанти, шкідницьку діяльність яких треба викорінювати у будь-який спосіб.

«Логічним» наслідком такої соціально-психологічної установки стосовно німців та поляків стали й певні конкретні заходи, форми застосування яких залежали не стільки від наявності зібраного «компрометуючого матеріалу», скільки від фантазії, а точніше примхи реалізаторів репресій. Як відомо, діапазон репресивних акцій був величезний: від звільнення з роботи людей у зв'язку з їхньою національною приналежністю до арештів членів неіснуючих контрреволюційних організацій та депортацій з місць проживання.

Спец. Колегія виявила, що поряд з педагогічним персоналом технікуму в організацію був втягнутий завгосп педтехнікуму Крефт та кілька студентів. У результаті звинувачення Янцен, Крефт, і Гейдик були засуджені на десять років позбавлення волі. Дік, Штейнінгер, Гірш на 7 років, а Паульс, Вінс, та Шульц – по п'ять років позбавлення волі кожний. Пізніше з'ясувалося, що К. Гоер, М. Білик, Г. Янцен, Г. Класен та М. Штейнінгер у серпні 1937 року були розстріляні . У 1937 році масові каральні операції обрушилися на німецьке

населення Одеської області, на території якої в той час проживало 120 000 німців, з них 50 000 мешкали у трьох німецьких національних районах - Спартаківському, Зельцьському та Карл - Лібкнехтівському.

Одеський обком КП(б)У, «фахівці» з НКВС стверджували, що населення цих районів охоплено «контрреволюційною фашистською діяльністю». У зв'язку з цим на адресу ЦК КП(б)У була надіслана «Довідка до доповіді про політичний стан німецьких районів Одеської області» (вересень 1937 року).

У «Довідці», підготовленій співробітниками НКВС, зазначалося: «... Німецьке населення України розглядається фашистськими розвідувальними органами як середовище, звідкіля береться сила та актив її підривної діяльності в Радянській Україні». Для надання репресіям більшої ефективності НКВС пропонувало: «Не послабляючи оперативного удару НКВС по розгрому підпілля в німецьких селах, необхідно:

1. Негайно розгорнути партійно - масову роботу в німецьких районах, посилити конкретне керівництво по лінії радянської роботи з тим, аби всі ці заходи забезпечили в першу чергу оперативний удар.

2. Направити в німецькі райони Одеської області на керівну роботу групу німців партійних та радянських керівників (приблизно 15 чоловік) обов'язково не з числа вихідців з німецьких районів України.

3. Виселити контрреволюційні елементи з німецьких районів області – до 5 000 родин. Якщо припустити, що кожна родина складалася з 3 - 4 чоловік, то НКВС передбачало виселити до 20 тисяч німців або майже кожного другого мешканця німецьких національних районів Одеської області.

Масові депортації німецького та польського населення України здійснювалися на підставі й інших партійних та державних документів. 25 листопада 1935 року. Політбюро ЦК КП(б)У приймає постанову «Про переселення німецьких господарств з прикордонної смуги», 15 березня 1936 року Політбюро ЦК КП(б)У приймає постанову «Про переселення в Казахстан (Постанова ЦК ВКП(б) від 17.01.36 р.)». Пізніше депортаціям підлягали і ті німецькі колоністи, які мешкали на території Західної України.

Також за приклад можна взяти територію Дніпропетровської області. Більшість німців Дніпропетровщини (близько 95 тис. проживало в сільській місцевості на території 3 національних районів (Люксембурзького, Молочанського і Рот-Фронтівського) і 32 національних сільських рад. Більше 20 тис. Німців були жителями міст області.

Перші арешти серед німців Дніпропетровщини почалися ще в червні 1937 р. Тоді була арештована велика група німців колгоспників за звинуваченням у створенні фашистської повстанської організації. Аналіз документів свідчить про те, що арешти носили безсистемний характер.

Так, в одних селах були проведені поодинокі арешти (Заградівці 2 чол. з 170 жителів, в селі Розенгарт 9 чоловіків з 300 жителів), в інших, арешти носили масовий характер (Кіндратівка 75 чоловіків (18%), включаючи батьків і синів з 400 жителів цього села).

Всього на території Дніпропетровської області в 1937-1938 рр. репресіям піддали понад 5,5 тис. осіб німецької національності. Вражає суворість винесених вироків - близько 83% заарештованих було засуджено до вищої міри покарання - розстрілу.

У число ж звільнених (45 осіб) увійшли, головним чином особи, засуджені до різних термінів ув'язнення. Абсолютна більшість репресованих складали чоловіки. частка ж репресованих жінок була незначною. Вони налічували всього 56 чоловік. 7 з них, мешканки міста, були оголошені активними учасниками різних антирадянських організацій і розстріляні. Більшість же жінок були засуджені, як члени сім'ї репресованого. Особливо страшний удар був нанесений німецькій школі, була однією з цитаделей німецької ідентичності. Більше 60% репресованих вчителів склали педагоги, так званої старої, дореволюційної, школи, а значить не придатних, на думку влади, до виховання молодого покоління радянських людей. Ще близько 30% репресованих вчителів були випускниками національних педагогічних училищ періоду першої половини 20-х рр., коли влада ще не встигла встановити там тотального ідеологічного контролю над навчальним процесом. І нарешті група заарештованих педагогів котрі закінчили профільні ВНЗ та училища в другій половині 20 початку 30-х рр., явно не влаштувала владу в зв'язку з проявами окремих випадків неояльності до неї. На зміну репресованим прийшли молоді вчителі (часто вже не німецької національності), головним завданням яких в процесі навчання була передача знань та формування навичок, а в першу чергу - ідеологічне виховання підростаючого покоління. Остаточну ж крапку в існуванні національної школи поставила примусова ліквідація викладання німецькою мовою, здійснена владою починаючи з вересня 1937 р. Всього за 1937 – 1938 рр. Органами НКВС на території України було репресовано 22 400 осіб німецької національності [3, с. 55].

Таким чином, репресії 1937 – 1938 рр. по відношенню до етнічних німців України носили злочинний характер, тому що у переважній більшості були сфабриковані органами державної безпеки СРСР.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Васильчук В.М. Німці в Україні. Історія і сучасність (друга половина XVIII – початок XXI ст.) . Монографія Київ: Видавничий центр КНЛУ. 2004. 341 с.
- 2.Великий терор в Україні. « Куркульська операція» 1937 – 1938 рр. Частина I / Упоряд Сергій Кокін, Марк Юнге. Київ: Видавничий дім « Києво – Могилянська академія». 2010. 614 с.
- 3.Нікольський В.М. Обвинувачення репресованих в Україні періоду « великої чистки» 1937 – 1938 рр. // Український історичний журнал. 2008 № 2. с 54 – 63 .

4.Нікольский В.М. Репрессивна діяльність органів державної безпеки СРСР України (кінець 1920 – їх - 1950 – их рр.). Историко – статистичне дослідження. Монографія. Донецьк : Видавництво Донецького національного університету. 2003. с 624.

REFERENCES

1. Vasilchuk V.M. Germans in Ukraine. History and modernity (second half of XVIII - beginning of XXI century). Monograph Kiev: KNU Publishing Center. 2004. 341 p.
2. Great terror in Ukraine. The "Operation Kurkul" 1937 - 1938 Part I / Compilation by Sergey Kokin, Mark Jung. Kiev: Kyiv-Mohyla Academy Publishing House. 2010. 614 p.
3. Nikolsky V.M. The Prosecution of the "Great Purge" of 1937-1938 in Ukraine // Ukrainian Historical Journal. 2008 No. 2. pp. 54 - 63.
4. Nikolsky V.M. Repressive activities of the state security organs of the USSR of Ukraine (late 1920s - 1950s). Historical and statistical research. Monograph. Donetsk: Publisher of Donetsk National University. 2003. with 624.

УДК 37.02.373

Моцак Світлана,

к.п.н., доцент,

кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та

методики навчання історичних дисциплін

СумДПУ імені А. С. Макаренка,

м. Суми, Україна

ІНТЕГРАЦІЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ В ШКІЛЬНУ ІСТОРИЧНУ ОСВІТУ

У статті йдеться про можливості інтеграції медіаосвіти в шкільну історичну освіту задля формування медіаграмотності учнів, розуміння загальної картини світу та формування цілісного наукового світогляду. Доведено, що шкільна історична освіта в Україні на сьогодні неможлива без розвитку навичок медіаграмотності в учнів. Медіаосвіта відкриває великі можливості, допомагає формувати інтелектуальний і творчий потенціал учнів та розвиває критичне мислення на уроках історії. Зазначено, що проблема інтеграції засобів медіаграмотності в зміст шкільної історичної освіти є мало розробленою та цілком на часі.

Ключові слова: компетентність, медіа, медіаосвіта, медіаграмотність, медіакомпетентність, інтеграція, шкільна історична освіта.

Моцак С. Интеграция медиаобразования в школьное историческое образование. В статье говорится о возможности интеграции медиаобразования в школьную историческое образование для формирования медиаграмотности учащихся, понимание общей картины мира и формирование целостного научного мировоззрения. Доказано, что школьное историческое образование в Украине на сегодня невозможно без развития навыков медиаграмотности учащихся. Медиаобразование открывает большие возможности, помогает формировать интеллектуальный и творческий потенциал учеников и развивает критическое мышление на уроках истории. Отмечено, что проблема интеграции средств медиаграмотности в содержание школьного исторического образования мало разработанной и вполне актуально.

Ключевые слова: компетентность, медиа, медиаобразование, медиаграмотность, медиакомпетентность, интеграция, школьное историческое образование.

Motsak S. Integration of media education in historical school education. The article talks about the possibility of integrating media education into historical school education for the formation of media literacy among students, understanding the general picture of the world and creating a holistic scientific worldview. It is proved that school historical education in Ukraine is impossible today without the development of students' media literacy skills. Media education opens up great opportunities, helps shape students' intellectual and creative potential, and develops critical thinking in history lessons. It is noted that the problem of integrating media literacy into the content of historical school education is a little developed and quite relevant.

Key words: competence, media, media education, media literacy, media competence, integration, historical school education.

Постановка проблеми. Сьогодні медіаосвіта є однією із складових нової школи. Медіаграмотність – найважливіший комплекс навичок і знань, необхідних людині в сучасному інформаційному суспільстві. В умовах сьогодення для учнів важливо стати інформаційно та медійно грамотними, набуті певних навичок, пов'язаних з роботою в інформаційному медіапросторі.

Шкільна історична освіта формує особистість учня, тому інтеграція медіаграмотності в освітній процес надзвичайно важлива, особливо на сучасному етапі, адже українське суспільство потребує ширшого вироблення навичок критичного мислення та імунітету до маніпуляцій громадською свідомістю та пропаганди. А отже, саме шкільна історична освіта має широкі можливості для вирішення цих завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблема інтеграції медіаосвіти в шкільні предмети розглядається давно, проте в межах компетентнісного підходу вона набуває нового значення.